

Дроздовський Д. І.

Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО ЯК АКСІОЛОГІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ В РОМАНІСТИЦІ Д. РОБЕРТСОНА ТА А. ФОРНИ: МЕТАМОДЕРНІСТСЬКИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено моделі репрезентації історичних наративів у британській романістиці ХХІ ст., зокрема у творчості Джеймса Робертсона та Амінатти Форни. Актуальність зумовлена зростанням ролі історичного дискурсу у британському романі після 2000 року, що оприявнює проблеми художнього конструювання ідентичності, мультикультуралізму та соціальних трансформацій у річищі сучасного британського роману. У дослідженні підкреслюється, що британські автори послуговуються історією як інструментом для розкриття телеологічності цивілізаційного розвитку. Аналізуючи творчість Д. Робертсона й А. Форни, автор акцентує на спробах створити метамодерністську автентичність, що ревізує історичний досвід як культурний та соціальний конструкт. Виявлено роль історичних дискурсів у формуванні сучасної британської романістики, яка не лише осмислює минуле, а й проєктує майбутнє, параметруючи нові для сучасного соціокультурного ландшафту культурно-філософські категорії. Д. Робертсон у романах акцентує на етичних аспектах колоніальної політики й поступовому відході від рабства як соціального інституту. Роман «Joseph Knight» демонструє, як боротьба за права стає центральною темою, актуалізуючи, по суті, метамодерністське прагнення досягнути істину через ревізію історичних подій. Робертсон ставить під сумнів догматичність офіційного історичного дискурсу. Персональні історії боротьби персонажів у романі «Joseph Knight» стають засобом осмислення процесів соціальної трансформації, що сприяли виникненню сучасного суспільства, побудованого на ідеях рівності та свободи. А. Форна розкриває внутрішній світ героїнь через поєднання побутових деталей і психологічних роздумів. Особливий акцент у романі приділено життю жінок, їх ролі у шлюбі та сімейних взаєминах. Британська письменниця переосмислює механізми жіночої солідарності на тлі культурних і соціальних викликів, параметруючи цілісну картину життя жінок у патріархальних структурах минулого й теперішнього. Її «Ancestor Stones» оприявлює пошуки жіночої ідентичності у річищі релігійно-соціальних традицій.

Ключові слова: сучасний британський роман, історія, метамодернізм, ідентичність, конфлікт, пам'ять.

Постановка проблеми. Репрезентація історичного наративу набуває особливої значущості в сучасному британському романі. Йдеться про романний дискурс після 2000-го року, у якому знаменною стала дата 11 вересня 2001 р., що засвідчила своєрідну міжцивілізаційну кризу та оприявила конфронтації в річищі мультикультуралізму.

Британський роман після 2000-го року ревізує різні історичні дискурси та пропонує нові моделі взаємодії теперішнього й минулого. З одного боку, йдеться про конструювання художнього наративу, у якому показано роль різних «малих голосів», тобто ідентичностей персонажів-вихідців із Шотландії, Ірландії та Уельсу. З другого боку, має місце конструювання художнього наративу, що розкриває концепт конфліктності як іманентний чинник

у вимірі «великої історії», тобто історії впродовж багатьох століть, яка позначена кровопролитними протистояннями й різними виявами жорстокості.

Історичні події ХХ–ХХІ ст. (Друга світова війна, період Карибської кризи та ін.) набувають особливої апокаліптичності в лоні художнього зображення («Уроки» І. Мак'юена). Сам концепт війни здобуває експлікацію в дусі Т. Гоббса в аспекті уявлень філософа про «Левіафан», щоправда, тепер цей образ посилюється наявністю ядерної зброї масової ураження й ніхто на планеті не може відчувати абсолютної безпеки в разі такого протистояння.

У романі «Уроки» І. Мак'юена Карибська криза репрезентована як перший період в історії глобальної модерної історії, що може призвести

до планетарно трагічних наслідків ядерного протистояння. М. Хемід поглиблює художню репрезентацію «конфлікту релігій», розкриваючи планетарну загрозу світового тероризму, що водночас знаходить свою експлікацію також і в романі «Субота» вже згаданого І. Мак'юена.

Історичний дискурс сучасного британського роману потребує структурного параметрування, оскільки постпостмодерністський ландшафт британської романістики виявляє різні функції залучення історії. Найчастіше йдеться про формування передумов сучасної поведінки, сформованих соціальних ролей та ідентичностей у вихідців із історично різних просторів, наприклад, Лондона й шотландських міст; колишніх островів-колоній Британської імперії тощо). Зазначена проблематика експлікована в романістиці Д. Робертсона, А. Форни та ін. сучасних британських авторів. Найважливішим чинником залучення історичних екскурсів до романістики є спроба знайти відповідь на проблеми, репрезентовані в парадигмі пам'яті, які неможливо усвідомити без історичної реконструкції.

Історія часто проектується як трансцендентальний простір, наближаючись до категорії «метанаративу», що дає можливість поглянути на історичну динаміку процесів через категорію *телеологічності* («цілепокладання»). Така настанова засвідчує трансцендентальний погляд на історію і її репрезентацію як процесу, що має вищу закономірність в аспекті розвитку цивілізації. Історична реконструкція дає можливість знайти зародки проблем в економічних та ідеологічних системах («Хмарний атлас» Д. Мітчелла), щоб спроектувати потенційно негативні наслідки в близькому й дуже віддаленому майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. О. Манюков [2; 3] у дисертації «Метамоделізм у пошуках нової автентичності» справедливо залишає за автентичністю статус філософської категорії, що має експлікації в різних дискурсах: політичному, медійному, соціокультурному тощо. В анотації до дисертації дослідник зауважує, що в «роботі встановлено особливості зародження метамодерної автентичності під впливом головних положень та ідейного наповнення політичного метамодернізму Ганзі Фрайнахта, досліджено дивідуальну природу особистості, запропоновано концепцію придбаної автентичності, висунуто маніфест, що доповнює роботу авторським поглядом на місце автентичності та метамодернізму в Україні. На нашу думку, пошук автентичності є лейтмотивом метамодернізму, зокрема політичного метамодернізму Ганзі Фрайнахта. Сус-

пільство потребує оновлення, пов'язаного з необхідністю витримувати поляризованість світу, коливання суспільних настроїв та свідомо формувати власну індивідуальність та автентичність під впливом соціальних, екологічних, економічних та військово-політичних викликів в Україні та світі. На підставі цього виникає необхідність дослідити вплив метамодерністського самовідчуття та світосприйняття на формування нової автентичності» (<https://dir.ukrintei.ua/view/okd/b6eb5aab069e2f45515afdcc3fc198c3>).

Сучасні британські романи репрезентують художні експлікації картин світу, що мають стосунк до політичних питань, поляризованості світу, можливу ядерну загрозу, кризу мультикультуралізму тощо. Тема протистояння з терористичними угрупованнями визначає один із напрямів сучасного літературного ландшафту, зокрема в британській романістиці.

Постановка завдання. Історія показує конфліктність спільнот, зіткнення між різними політичними групами на широкому історичному тлі, оприявнюючи ідею змагальності та агресії в політичному дискурсі як іманентний чинник трансформаційної динаміки. Історія може бути або тлом, яке дає можливість зіставити вчирки персонажів і подивитися на те, як у подібних ситуаціях чинили інші персонажі, зокрема й ті, що мали реальних історичних прототипів. Кейрнз Крейр (Cairns Craig) у розділі “James Robertson: In the Margins of History” зауважує, що в романі “The Fanatic” (“Фанатик”, 2000) [7] одна частина хронологу репрезентує період “between 1997, in the weeks before the Labour Party’s election victory that led to the establishment of a Scottish parliament, and the seventeenth century when, in the 1670s, James Mitchell is tried and executed for the attempted assassination of Archbishop Sharp, traitor of the principles of the Scottish Covenant.” The two periods are linked by Andrew Carlin, a former history student so ghostlike in appearance that he is asked to perform in a ‘ghost tour’ of Edinburgh’s Old Town, playing Major Weir, associate of Mitchell’s who was executed for incest and diabolism in 1670. Carlin becomes obsessed with understanding Mitchell, one who had the opportunity to make history – ‘Now is Mitchell’s time, now he is in history’ [8, с. 138] – but failed” [9, с. 163].

Крім того, історія може поставити альтернативно реальністю, яка показує множинність світу, його неоднорівність і полярність не тільки в плані представлених політичних систем, а й також іманентну полярність, яка зумовлена тим, що персонажі романів історично детермі-

новані й буквально закорінені в історичні наративи минулого, які мають для них визначальне значення в аспекті усвідомлення ідентичності. Історія показує, що зіткнення поглядів – нормальний і закономірний чинник розвитку цивілізації. В нинішній дійсності конфліктність набуває форм цивілізаційного виклик, оскільки тероризм набув планетарного характеру з огляду на технології. Але в різні часи важливо дослідити, як поводитися представники різних спільнот, котрі не мали статусу домінантної в політичній системі.

Концепція метамодернізму, яку розробляє в українському науковому дискурсі О. Манюков, експлікує поняття «ідеалу», що є важливим чинником у системі автентичності персонажів сучасної британської романістики. Дослідник зауважує, що наявність ідеалу може мати різні експлікації: від іміджево-економічної до ідеалістично-трансцендентальної, але саме ця категорія уможливорює реалізацію автентичності в суспільному й психологічному сенсах.

Категорія «автентичності» належить до ключових у річищі філософії метамодернізму. Вона має особливу репрезентацію в дискурсі літератури й пов'язана з залученням до романів історичних наративів. Історичні реалії спрямовані на віднаходження автентичності для персонажів, як у минулому, так і в теперішньому. Залучення історичного компонента уможливорює віднаходження відповідей на питання, що мають екзистенційне значення для персонажів, а отже, автентичність постає важливою категорією життєсвіту (у феноменологічному сенсі, згідно з Шюцем) й чинником формування буття як автентичного. Історичний компонент у різних модифікаціях представлений у літературно-критичній думці сучасних британських літературознавців – авторів розділів у різних історіях сучасного британського літературного процесу, наприклад «The Contemporary British Novel since 2000» [9], редакторства Джеймса Ейчисона (James Acheson).

Деніел Бедгуд (Daniel Bedgood) у розділі «Kazuo Ishiguro: Alternate Histories» актуалізує концепт «альтернативної історії», Домінік Гед (Diminic Head) у розділі «Adam Foulds: Fictions of Past and Present» [9] розглядає прозу А. Фоулдса в парадигмі конфігуративних переходів між минулим і теперішнім, Сюзана Онега (Susana Onega) в розділі «Sarah Waters: Representing Marginal Groups and Individuals» [9] акцентує на проблемі маргінального суб'єкта в прозі С. Вотерс, Кейрнз Крейр (Cairns Craig) у розділі «James Robertson: In the Margins of History» [9] також звертається

до аналізу історичного дискурсу в романістиці Дж. Робертсона, Женет Вілсон (Janet Wilson) у розділі «Mohsin Hamid: The Transnational Novel of Globalisation» [9] пропонує розглядати творчість М. Хеміда (Геміда) в парадигмі жанру «транснаціонального роману», а Франсуа Ліонетт і Дженніфер МакГрегор (Françoise Lionett and Jennifer MacGregor) у розділі «Aminatta Forna: Truth, Trauma, Memory» [9] звертаються до аналізу концептів правди, травми та пам'яті в прозі А. Форми.

Репрезентація сучасного британського роману після 2000-го року актуалізує історичні наративи, експлуатовані в романістиці в той чи той спосіб. Ж. Вілсон, розглядаючи поняття «транснаціонального роману», контекстуалізує проблематику, доволі близьку до того, що досліджує в дискурсі політичного метамодернізму О. Манюков [3]. У будь-якому разі обидва науковці ре актуалізують поняття «автентичності», потреба в якій виникає в сучасному культурологічно-політичному полі ідей.

Виклад основного матеріалу. Актуалізація ансамблю історичних проблем, стратегія ревізювання історичного наративу утверджує зміни в конфігураційній динаміці переходу постмодернізму в постпостмодернізм, актуалізацію чи реалізацію в художньому наративі концепту «автентичності», як це не парадоксально, шляхом створення альтернативної реальності або ж роздвоєнням сюжету.

Д. Робертсон переінакшує модель роману, що походить від Вальтера Скотта: якщо в традиційній вальтер-скоттівській моделі йдеться про роздвоєння сюжетної лінії на історичну й «love story», то в сучасних британських історичних романах, як, наприклад, «Joseph Knight» (2003) нарадив біналізується між минулим і теперішнім, у якому виникає місток (аналогічно до символічного функціонування секстету «Хмарний атлас» в однойменному романі Д. Мітчелла), що поєднує теперішнє й (альтернативно реконструйоване відповідно до авторського уявлення про події минулого й на основі можливих реальних документів) минуле. Така стратегія дає можливість письменникам актуалізувати в романній площині питання про те, чи може вважатися будь-яка версія історії правдивою: як бути в тому випадку, якщо знаходять альтернативні версії, документи, які підважують визнану канонічну модель інтерпретації історичних подій. Саме в такій площині з історичним матеріалом працюють А. Форна й Д. Робертсон. Для них важливо порушити питання про правдивість історичного наративу й загалом дати відповідь на питання про те, чи може історія дорівню-

вати правді, чи може реконструкція історичних подій відображати реальних перебіг подій у минулому. Така стратегія вкладається загалом у русло шукань у царині автентичності як визначальної категорії метамодерністського світосприйняття.

Правдивість історії є поняттям, яке підважує постмодернізм, оскільки для останнього визначальною була стратегія використання історії в парадигмі гри, в контексті створення множинних реальностей, що уможливлювали таку гру дискурсів. У метамодернізмі стратегія інша: важливо дошукатися правди, встановити критерії, реалізувати потребу в розумінні істини через історію. Такий комплекс проблем має загалом філософський характер і ті питання, які сучасні британські письменники ставлять у романах, також належать часто до філософських. Одним із ключових у романі Д. Робертсона «Фанатик» («The Fanatic») постає питання: “What’s real, Mr Carlin? We say history’s real. It really happened. But we can’t prove it. We can’t touch it. All we have is hearsay and handed down stories and a lot of paper that somebody else tells us is the genuine article” [8, с. 197].

Занурення в минуле, розкриття справжності подій давнини, актуалізує в романі «Joseph Knight» ревізію ставлення до історичних подій, власне, показує відмінності між історичними наративами Шотландії та Англії. Д. Робертсон експлікує комплекс етичних питань, що зокрема стосуються рабства й колоніальної політики минулого: шотландське законодавство в романі показано як таке, що уможливило як на свій час безпрецедентне рішення, що стало важливим етапом в історії поступового зникнення рабства як частини соціально-політичного устрою минулого. Боротьба за права й, відповідно, пошуки правди актуалізують властиві метамодернізму уявлення про можливість досягнення правди як такої.

Історичний наратив розкриває мотив боротьби персонажа за свої права, зіткнення колоніального (рабовласницького) характеру між вихідцем із Африки, якого купує шотландець на Ямайці, й «білим» громадянином Шотландії, який не хоче визнавати за своїм «рабом» певних прав. Історія в такому разі постає формою актуалізації чину, мотивів боротьби людини за утвердження соціальної справедливості, що було неодмінним чинником формування сучасного суспільства, базованого на принципах свободи й демократичних цінностях.

У романі «Joseph Knight», у якому, як наголошує Кейрнз Крейг, наявні інтертекстуальні реляції до романів Вальтера Скотта, також окреслено мотиви, що знаходять типологічну подібність

із романом «Хмарний атлас» Д. Мітчелла, хоча роман Мітчелла був опублікований на рік пізніше після виходу «Джозефа Найта». В обох творах наскрізною є тема боротьби з рабовласництвом, яке есплікується як частина історії тотального панування капіталізму, уніфікацією капіталістичним типом відносин інших типів взаємин, що в результаті призвело до бунту проти Системи в імперії Нео-Сеулі («Хмарний атлас»).

Історичний роман «Joseph Knight» Дж. Робертсона, оприявнює модель неодновимірності історичного дискурсу, часом загострюючи епістемологічну межу між історією та вигадкою.

У романі «Joseph Knight» оприявлено контрастне порівняння двох поглядів на життя, що ілюструє філософсько-екзистенційні рефлексії. «Life, the poets said, was a splashing mountain burn becoming a deep, smooth river flowing to the sea. Sir John did not see it like that. For him life was a broken expanse of land without design or cultivation, patchworked with bog and rocky outcrops. A trackless moor covered by low cloud – or by smoke. What connected one memory to another, this moment to that moment? You turned around and lost sight of someone, your bearing went astray, you could only dimly see what you thought was a certain landmark» [7, с. 27]. Так, оповідач роману розкриває романтичний і традиційний погляди поетів, які вважають життя плавним і гармонійним процесом, де «гірський струмок» перетворюється на «глибоку й рівну річку», що символізує розвиток, зростання та природний плін подій. Ця метафора акцентує на цілісності буття та спроможності життя текти до великої мети, якою є «море» – символ завершеності або досягнення мрії. Аналогічний принцип у художньому плані реалізовано і в уже згаданому романі «Хмарний атлас» Д. Мітчелла, де репрезентовано ідею телеологічності буття та його розгортання в часі задля досягнення «великої мети».

Навпаки, сер Джон виявляє песимістичніше розуміння життя. Його бачення світу як «розбитої рівнини без мальовничих пейзажів» оприявнює хаос, непередбачуваність та нестачу мети. Образи «болота» й «скельних виступів» підкреслюють розхристаність людського життя, у якому пам’ять стає ізольованою, а зв’язки між моментами – ненадійними. Запитання, яке порушує Джон у романі в наведеному вище фрагменті: «Що з’єднує одну пам’ять з іншою?» – свідчить про невизначеність персонажа і втрату орієнтирів у лабіринтах життєвих переживань. Цей метафоричний опис «туманного бездоріжжя» або «димку» підкреслює мотив дезорієнтації, що виникає під час спроби знайти

зв'язок між минулим і теперішнім. Дж. Робертсон передає багатогранність і неоднозначність людського досвіду, у якому шляху до мети ускладнюється непередбачуваністю й хаосом, що інкорпорує до сучасного пост модерного світовідчуття, по скуті, барокові нотки, пов'язані з уявленням про світ і людину в ньому як «очерет на вітрі».

У романі «Ancestor Stones» («Каміння предків», 2006) [6] африкансько-британської авторки Амінатти Форни, про творчість якої ми вже писали в українському науковому дискурсі [1], зазначено: «While from the ends of their elegant stalks pineapples nodded encouragingly, sweet potatoes and yams peeped from the earth, and great hands of bananas reached down to them. The sailors thought they found no less a place than the Garden of Eden» [6, с. 10]. В образі тропічного раю окремі елементи природи втілюють як естетичну, так і символічну цінність. Відкриття «елегантних стебел» ананасів, які «простягають обійми» до моряків, символічно репрезентує яскраву й живу природу, що стає своєрідним запрошенням для подорожніх, оприявнюючи мотив доброзичливості та родючості. Спостереження за «солодкими картоплинами», що «підглядають із-під землі», розкриває мотив щедрості й прихованих багатств, закликаючи читачів до відкриття нового та незвіданого, що загалом відображає знову ж таки барокову інтенцію відкривати світ (епоха Бароко – це добра Великих географічних відкриттів).

Порівняння в романі «Ancestor Stones» тропічного ландшафту з «Садом Едему» надає символічного значення. Сад Едему, як біблійний символ чистоти та цноти, може бути інтерпретований як образ ідеалізованого місця, позбавленого страждань та конфліктів, що вияскравлює багатий природний світ, який відкривають мореплавці. Це порівняння підкреслює захоплення новим середовищем, яке пропонує не тільки матеріальні блага, а й духовні.

Таким чином, письменниця словесно візуалізує не лише фізичну привабливість природи, а й оприявнює ідеї про щастя й свободу, які супроводжують подорожі та зустрічі з новими культурами. Це відкриття створює контраст між загальноприйнятими уявленнями про ідеальний світ і реальністю, з якою мають справу персонажі роману А. Форни.

А. Форна в романі «Ancestor Stones» розкриває соціальні та культурні аспекти життя жінок у рідній шлюб та родинних стосунків. «A man marries expecting to lose a wife or two. Wives pass on all the time bringing new lives into the world. Nobody dresses up all in black, only the hem of a

lappa trailed in black dye. Relatives arrive to stay in her house, lay claim to her gowns, her cooking pots, her jewelry, even her little guitar which none could play but someone could sell. And when the week is over everything is gone. Only her children are there still to be disposed of» [6, с. 66–67]. Фразою «A man marries expecting to lose a wife or two» письменниця акцентує на стереотипному уявленні про шлюб як транзитне життя жінки, а сам факт шлюбу вважається звичною практикою, яка передбачає певну втрату. Символіка «чорного кольору» ілюструє, як втрати стають невід'ємною частиною життя жінки у шлюбі. Авторка наголошує, що суспільство не шкодує часу на пам'ять про померлу, натомість увага переноситься на матеріальні аспекти: «власність» та «матеріальне забезпечення» родичів.

У романі «Ancestor Stones» підкреслюється відчуття знеособлення жінки. Усі її речі – «сукні», «посуд», «прикраси» й навіть «гітара», якою ніхто не вміє користуватися, але яка може бути продана, натякають на те, що її хобі й навіть таланти можуть бути знецінені під впливом родинного та загалом соціального тиску. Підкреслено незворотність втрати: після смерті жінки її матеріальні атрибути життя й зв'язки зникають, а залишаються лише діти, що вказує на тривогу та безвихідь жіночої долі.

Таким чином, письменниця загострює питання на виявах жіночої ідентичності та її вразливості в історико-культурному контексті.

А. Форна порушує питання про жіночу солідарність, конкуренцію та динаміку родинних стосунків, зокрема в аспекті уявлень про полігамію. «The women who share your husband with you. The women with whom you take turns to cook. The women you give whatever is leftover in your own pot. The women who are the other mothers of your children, who suckle your baby when your own milk has dried up or unexpectedly soured» [6, с. 57]. Починаючи з фрази «жінки, які ділять твого чоловіка», письменниця підкреслює реалії, з якими мають справу жінки в таких стосунках, показуючи, що їхні позиції одночасно є як конкурентними, так і синергетичними. Дієслово «ділити» («share») вказує на те, що кохання й відданість у такій ситуації є даністю, що змушує жінок формувати своє сприйняття партнерства в умовах спільної боротьби за увагу чоловіка.

А. Форна акцентує на практичних аспектах щоденного життя, де емоційні та фізичні зобов'язання жінок тісно пов'язані з побутом і спільними обов'язками. Це вказує на момент солідарності, де життя переплітається з обслуго-

вуванням та вмінням адаптуватися до обставин. Однак, це також пов'язано з питанням про самостійність жінок у створенні та розподілі ресурсів, що зрештою спричиняється до створення ієрархій.

Фраза «приймаєте, що залишилося у вашій каструлі» («The women you give whatever is leftover in your own pot» [6, с. 57]) оприявнює ідею жертвовності жінок, які ставлять потреби інших вище від власних. Це вказує на традиційні уявлення про материнство, де жінки не лише ділять чоловіка, а й вважають нормальним ділитися материнським обов'язком: «інші матері ваших дітей». Тут роль матері стає спільною, що детермінує питання про індивідуальність і взаємовідносини між жінками.

Зрештою, «коли ваше молоко висохло або несподівано прокисло» (when your own milk has dried up or unexpectedly soured» [6, с. 57]), підсилює образ вразливості, який підкреслює той факт, що жінки одночасно є опорою одна одній і можуть бути вразливими в ситуаціях, які виходять за межі їхнього контролю. Це підкреслює реальність материнства в умовах нестабільності, де жінки мусять шукати підтримку одна в одній. А.Форна зображує динаміку жіночих стосунків у родині, де любов, зобов'язання та конкуренція переплітаються у складному контексті щоденного часоплину, який реалізує сценарії закладних протягом століть соціальних взаємин.

Письменниця зазначає: «They were women who became members of men's society, not like the sill girls. <...> No, rather these were women who were already married and borne their children, women of age and wisdom, who had earned a certain kind of respect and whom the society had honoured with their title» [6, с. 205]. У романі наявне порівняння «жінок, що стали членами чоловічого суспільства», з менш поважаними «дівчатами». Таке протиставлення вказує на те, що жінки, які мають досвід шлюбу і материнства, посідають більш значущу позицію в суспільстві, адже вони не лише виховали дітей, а й здобули мудрість через накопичений життєвий досвід. Важливою є думка про «походження» жінок: жінки «of age and wisdom» [6, с. 205] відзначаються не лише статусом, а й соціальною цінністю, яка була визнана суспільством.

Фразою «приєдналися до чоловічого суспільства» письменниця вказує на те, що жінки, маючи життєвий досвід, водночас здобувають можливість активно брати участь у створенні суспільних норм та цінностей. Вони не просто перебувають у підпорядкуванні чоловіків, а посідають позицію, коли можуть впливати на речі, що їх оточують. Тут важливою є проблема гендерних ієрар-

хій: авторка підкреслює, що є жінки, які змогли знайти своє місце в чоловічому світі, не відмовляючись від власної ідентичності й навіть підвищуючи свою роль у суспільстві.

На протигагу цьому, словосполучення «sill girls» натякає на молодь, що ще не має життєвого досвіду або авторитету. Репрезентована ієрархія між жінками підкреслює, як суспільство оцінює їх відповідно до статусу: недосвідченість може призводити до нерозумної поведінки, а отже – до менших можливостей для здобуття поваги.

У фразі «whom the society had honoured with their title» акцентовано на тому, що повага й визнання жінок базуються на традиційних цінностях, які формуються через досвід і досягнення. Жінок у романі сконструйовано не лише як жертв суспільних норм, а і як активних учасниць, які здобувають відзнаки за свої зусилля та внесок у родину або спільноту.

А.Форна не лише зображує жіночі ієрархії в суспільстві, а й підкреслює важливість жіночих соціальних позицій, зокрема досвіду, що дає їм можливість зробитися рівноправними учасницями суспільного життя, руйнуючи стереотипи про жіночу роль у традиційному сприйнятті. А.Форна в романі «Ancestor Stones» розкриває дискурсію соціальних норм і зобов'язань, які визначають моральні оцінки в суспільстві. «That might come as a surprise to your way of thinking, but it's true. In the city appearances were the thing that mattered most. I had caused us to lose face; next to that Ambrose's infidelity was unimportant. Of the two of us, it seemed, I was the one who was in the wrong» [6, с. 192]. Фраза «враження – це те, що має найбільше значення» наголошує на тому, що зовнішні вияви (соціальний статус) є більш важливими, ніж особисті стосунки або емоційні зв'язки. Британська (з шотландсько-африканської родини) письменниця А.Форна порушує питання про увагу суспільства до формальностей, зокрема тих, коли «втрата обличчя» є критичною, навіть більшою за зраду в особистих стосунках.

Героїня роману усвідомлює, що суспільство оцінює її не лише через призму особистих вчинків, а й через те, як вони впливають на репутацію її чоловіка. Це вказує на той аспект, що жінці, навіть усвідомлюючи зраду з боку Амброуза, важливіше мати вигляд «правильної», ніж відстоювати власні емоційні переживання чи цінності.

Письменниця критикує суспільну традицію, відповідно до якої відповідальність за родину покладена на жінку. Це відображає критику гендерних стереотипів, відповідно до яких жінок

вважають відповідальними за успіх або неуспіх родинних стосунків, незалежно від того, чи справді вони винуваті. Зрада Амброуза, хоч і має серйозні наслідки, відходить на другий план у контексті соціального сприйняття цієї ситуації. Письменниця також порушує питання упереджень, соціальних і гендерних ролей, що формують стосунки в родині й суспільстві. А.Форна в романі «Ancestor Stones» показує, як суспільний тиск може змусити жінку приховувати почуття, підкреслюючи складність жіночого досвіду, коли репутація жінки важить більше, ніж особисте щастя або моральна цілісність.

Висновки. Поняття історії, історизму, історичної дійсності, минулого й пам'яті визначають аксіологічний простір сучасного британського літературознавства й формують ансамбль ключових проблем, які детермінують репрезентацію *автентичності* в річизі сучасної британської романістики.

Історія в романах Дж.Робертсона та А.Форни функціонує як частина теперішнього: історичні екскурси допомагають персонажам зрозуміти родинні таємниці і, зрештою, знайти власне місце в теперішньому часі, який пов'язаний із усвідомленням загальної нестабільності глобальної геополітичної ситуації. Ідеться і про осмислення буття до та після катастрофи 11 вересня 2001 р., і про залучення історичних періодів, пов'язаних із важливими для британської історії віхами. Актуалізація такого історичного дискурсу допомагає персонажам знайти відповіді на болючі для них питання: історія вже не функціонує як компонент наративної гри чи форма інтертекстуальності, а постає

світоглядною категорією, яка визначає буття персонажів. Історичність мислення героїв сучасних британських романів також видається категорією, що сигналізує про конфігуративні переходи від постмодернізму до постпостмодернізму й зокрема важливого його напрямку, як *метамодернізм*.

Жанр транснаціонального роману (Janet Wilson) органічно включає в себе історичний компонент. Хоча його основою є зображення сучасних геополітичних та глобальних процесів, пов'язаних із проблемами тероризму, світової безпеки та людської незахищеності, письменники часто проєктують ці актуальні виклики на історичний досвід. У такий спосіб підкреслюється, що сучасна крихкість світу і вразливість людини почали формуватися ще в ХХ столітті. Історичний контекст у таких творах посилює екзистенційні переживання персонажів, показуючи, як геополітичні зміни минулого століття сприяли формуванню особливого глобалізму.

Трагедії минулого потребують глибокого осмислення, аби інтегруватися у світогляд сучасного суспільства. Навіть найстрашніші сторінки історії мають стати складовою теперішнього, і ця ідея резонує з метамодерністським прагненням поєднувати різні досвіди для вдосконалення людського розуміння.

Британська метамодерністська літературна тенденція, оприявнена в аналізованих у статті романах Дж.Робертсона та А.Форни, ставить етичне буття на передній план, використовуючи інтертекстуальність як інструмент для поглиблення читацького переживання. Це допомагає змінити ставлення до минулого через його ревізію.

Список літератури:

1. Дроздовський Д.І. Постпостмодерністське двосвіття романів Джеймса Робертсона й Амінатти Форни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія, Філологія. Журналістика*. 2020. Т. 31(70). № 3(2). С. 222–227. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-2/36>
2. Манюков О. Виміри нерівності у політичному метамодернізмі (Ханзі Фрайнахт) та епоха доступу (Джеремі Ріфкін). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2021. Вип. 65. С. 22–31. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2021-65-3>
3. Манюков О. Постмодерний дивід(уум) та його ареали. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки»*. 2022. Вип. 55. С. 32–38. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2022-65-04>
4. Манюков О. Розуміння людської дивідуальності в політичному метамодернізмі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2022. Вип. 66. С. 27–37. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2022-66-3>
5. Craig C. James Robertson: In the Margins of History. In: Acheson J, ed. *The Contemporary British Novel Since 2000*. Edinburgh University Press; 2017: 163–174.
6. Forna A. *Ancestor Stones*, Bloomsbury, 2006.
7. Robertson J. Joseph Knight. London : Fourth Estate, 2003.
8. Robertson J. *The Fanatic*. London : Fourth Estate, 2000.
9. *The Contemporary British Novel Since 2000*; edited by James Acheson. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2017. 214 p.

Drozdovskyi D. I. REPRESENTATION OF THE HISTORICAL AS AN AXIOLOGICAL CATEGORY IN J. ROBERTSON'S AND A. FORNA'S NOVELS: A METAMODERN ASPECT

In this paper, the author has discussed the models of representing historical narratives in 21st-century British fiction, focusing on the works of James Robertson and Aminatta Forna. Its relevance is determined by the increasing prominence of historical discourse in British novels after 2000, reflecting issues of identity and multiculturalism. Special attention is given to the reconstruction of history through the voices of marginalized characters. The study emphasizes how British authors exploit history as a tool to explore teleological patterns in civilizational development. By analyzing the works of J. Robertson and A. Forna, the author has outlined their attempts to create a new metamodern authenticity that reinterprets historical experience as a cultural and social construct. The article reveals the role of historical discourses in shaping contemporary British fiction, which not only revisits the past but also projects the future by introducing new cultural-philosophical categories relevant to today's sociocultural landscape. James Robertson's novels underscore the ethical dimensions of colonial policies and the gradual abolition of slavery as a social institution. The novel "Joseph Knight" centers on the struggle for rights, embodying the metamodern quest for truth through a revision of historical events. It has been stated that Robertson challenges the dogmatic nature of official historical narratives, drawing attention to their multidimensionality. In "Joseph Knight", Robertson explores the epistemological division between history and fiction, emphasizing the complexity of understanding the past. In contrast, Aminatta Forna revises chological reflections. It has been found out that the novel places particular focus on women's lives, their roles in marriage, and family relationships. The contemporary British author reinterprets mechanisms of female solidarity against cultural and social challenges, providing a holistic picture of women's lives within past and present patriarchal structures. Her novel "Ancestor Stones" explores the search for female identity at the crossroads of religious and social traditions.

Key words: contemporary British novel, history, metamodernism, identity, conflict, memory.